

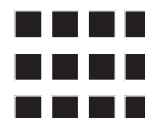
KREATIVNÍ PRÁCE S INFORMACEMI

TÉMA 7

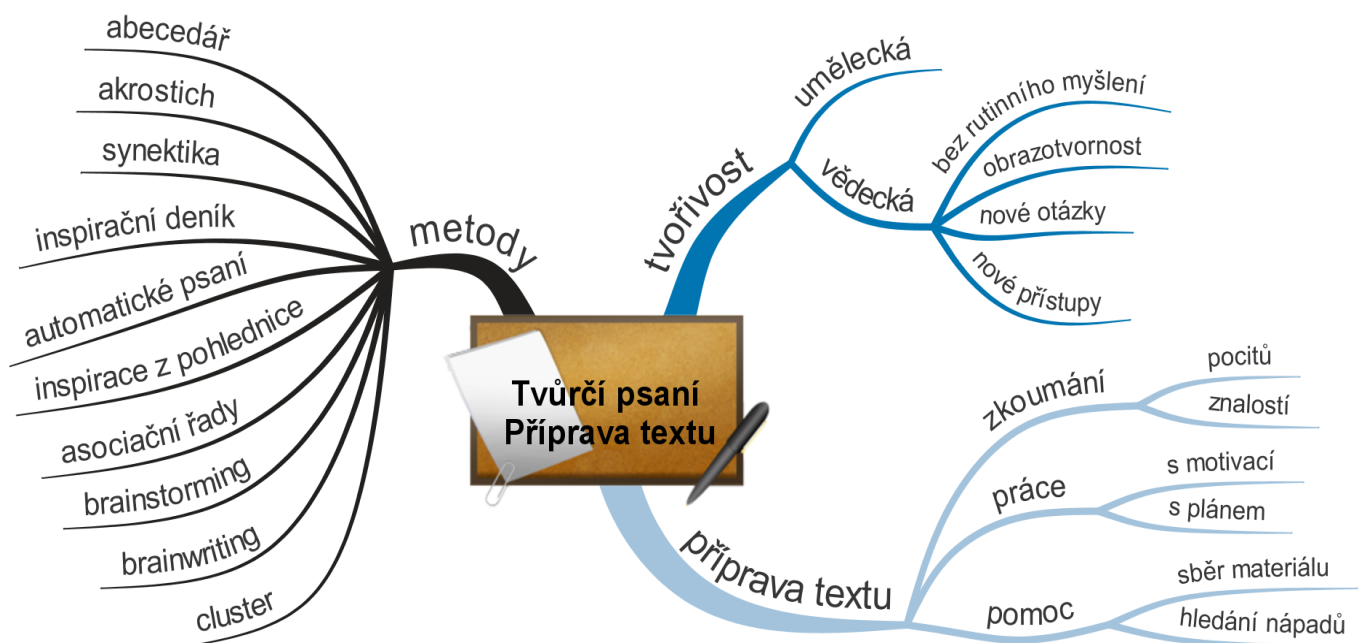
Tvůrčí psaní 1

Po nastudování byste měli:

- » znát metody, které pomohou v procesu psaní práce,
- » umět nalézt vhodné pojmy,
- » chápat význam tvůrčích metod při psaní odborného textu,
- » umět metody aplikovat.

Psaní je proces, kterému se nevyhneme - píšeme ve škole, v práci i v soukromí. Ve škole i v práci musíte psát texty odborné. Rádi bychom vám v přiblížili metody, které vám pomohou při psaní nejen odborného textu, konkrétně ve všech jeho fázích - v přípravě před psaním, v průběhu psaní i po psaní. Metody odbourávají strach z psaní, pomáhají motivovat k psaní a hledat nápady a myšlenky. V této kapitole se zaměříme na fázi psaní a jeho přípravy.

Teorie

Tvůrčí psaní je obor, který se zabývá teorií a nácvikem tvorby textu. Může být i učebním předmětem, jehož náplní je osvojení kompetencí spojených s tvorbou textu. Lze ho chápat také jako proces psaní, při kterém jsou aplikovány tvůrčí metody.

Jelikož se v kurzu zaměříme na tvůrčí psaní v odborném textu, je potřebné vysvětlit, jak spolu tyto dva pojmy souvisí. Pod pojmem tvůrčí psaní si většina z vás vybaví oblast psaní beletrie, použití fantazie atd. Pojem odborný text pak většinou chápeme jako text s danými pravidly plný termínů a vědecké argumentace. Co mají pojmy tvůrčí psaní a odborný text společného? Jak spojit tyto dva zdánlivě protikladné světy?

Tvořivost a vědecký přístup nemusí nutně stát na opačných pólech. Samotnou tvořivost sice můžeme rozlišit na tvořivost uměleckou a vědeckou, můžete však také říci, že věda se bez tvořivosti neobejde, neboť ve vědě nelze používat rutinní myšlení, ale naopak obrazotvornost, fantazii. Věda neustále hledá nové otázky, nové přístupy apod.

Tvůrčí psaní ve vědecké práci chápeme jako **soubor cvičení, která zjednodušují vědeckou práci pomocí metod zaměřených na tvořivost a řešení problémů.**

Nejdříve se pročtěte teorii technik, na konci materiálu pak naleznete příklady technik na konkrétních příkladech.

Fáze přípravy a samotného psaní odborného textu

Podíváme se na metody, které lze využít ve fázi přípravy odborného textu. Jedná se o metody, které:

- » zkoumají výchozí pocity,
- » zkoumají dosavadní znalosti o tématu odborné práce,
- » pracují s motivací a plánováním práce,
- » pomáhají sbírat materiál hledáním nápadů a čtením.

V této části se podíváme na několik technik, které můžete použít buď před samotným psaním textu, příp. na začátku psaní. Jedná se o metody, které vám umožní rozepsat se, ujasnit si téma, motivovat se a utřídit si myšlenky. Můžete je použít také tehdy, když teprve hledáte téma práce.

Synektika

Synektika je metoda, která pracuje s asociacemi a zároveň s metaforami. Lze ji aplikovat i v případě, pokud se nedostavuje velká fantazie. Technika je postavená na myšlence, že lze spojit cokoli s čímkoliv, co může podpořit vznik nové myšlenky. Metodu můžete aplikovat na jakékoliv problémy, nejen na ty odborné.

Postupuje se takto:

1. Popište problém (např. ruší mě hluk z ulice).
2. Vytvořte co nejodlišnější analogie (řev motorů, vrtačka u zubaře, zemětřesení).
3. Vytvořte analogie ke své osobě (volám o pomoc, zpívám nahlas).
4. Vytvořte analogie fantastické (boj obrů).
5. Vytvořte analogie emoční (konec světa, velký třesk).
6. Analyzujte, hledejte řešení ke všem analogiím (např. boj obrů = ukončení smlouvy, vytvoření štítu).
7. Aplikujte řešení na výchozí problém (vytvořím štít = izoluji místnost).

Výše uvedený postup lze využít i při psaní vědecké práce, a to právě ve chvíli, kdy nevíte, jak psát dál, jak navázat na své předchozí myšlenky. Vytvořené analogie vám mohou pomoci vymyslet

nová slova, nové věty, další možnosti, jak pokračovat v psaní. Analogie se stávají inspirací.

Automatické psaní

Automatické psaní (anglicky „free writing“) je technika, při které pisatel zaznamenává všechny své asociace bez vědomé kontroly. Nekontroluje obsah, dodržování tématu, gramatiku, stylistiku). Výhodou je tedy oddělenost produktivního psaní od korekce. To umožňuje neztratit zajímavé myšlenky a zapojit více emoce a intuici. Automatický text slouží pro vlastní potřebu. Jeho cílem je najít volné asociace a uvolnit se. Tato technika tak pomáhá s odblokováním, zejména pokud nevíme, jak téma uchopit nebo jak v psaní pokračovat. Cílem je pak získání zajímavého obsahu pro dané téma. Také může sloužit jako rozcvička před hlavním psaním nebo jako sebereflexe na odblokování zábran a negativních pocitů.

Je potřeba dodržovat několik **pravidel** automatického psaní. Délka automatických textů je mezená časem, začátečníci by neměli psát déle než 5 minut, později je možné čas přidávat (max. 20 minut). Dalším pravidlem je, že je potřeba psát neustále, není dovoleno přestat. Jedná se o tzv. psaní v tempu, kdy pisatel píše stálou rychlostí (ale nespěchá) a nezastavuje se a nekontroluje se. Pokud pisatel neví, co má psát, existuje několik doporučení: opakovat poslední slova či větu a čekat na asociaci, opakovat téma, příp. pojmenovávat problém (vzniká tak např. věta „nyní nevím, co psát“). Asociace se po chvíli opět dostaví.

Vyzkoušejte si automatické psaní na téma „Co chci psát? Proč to chci psát?“.

Akrostich

Akrostich je básnická forma, která byla populární v antice, středověku a renesanci. Forma básně spočívá v tom, že počáteční písmena veršů tvoří slovo či větu. Často se jedná např. o heslo, pozdrav, jméno osoby či tajnou zprávu. V tvůrčím psaní můžeme akrostich použít jako zábavnou rozcvičku. Metoda odstraňuje počáteční obavy z psaní a umožňuje zahrnutí osobních pocitů. Výsledný akrostich může pomoci v ujasnění myšlenek a emocí, ale může dovést i k filozofickým úvahám.

Abecedář tématu

Abecedář je vlastně variantou akrostichu. První písmena tvoří abecedu. Od každého písmene se poté zapisují myšlenky k tématu práce, které pisatele napadají. Myšlenky musí začínat na dané písmeno abecedy. Cílem je pokusit se zaplnit celou abecedu.

Inspirace z pohlednice

Při této metodě používáte vizuální předlohu, která vám pomáhá sbírat podněty pro vaši práci. Nejvíce se osvědčily obrázky s motivy zcela odlišnými od tématu práce. U této metody vždy záleží na úhlu pohledu, neboť inspiraci lze hledat všude.

Metoda spočívá v tom, že si vezmete jakýkoliv obrázek a zapisujete si všechny myšlenky, které vás napadají při položení otázky: „Jaké souvislosti má obrázek s tématem mé odborné práce?“. Nápady mohou být opravdu jakékoliv, není dobré omezovat své myšlení. Je vhodné zapsat všechny myšlenky.

Psaní inspiračního deníku

Metoda inspiračního deníku („nápadníku“) vám pomáhá rozvíjet své psaní a myšlenky. Mnoho osob má k psaní negativní postoj a právě psaní deníku může být metodou, jak to změnit. Metoda spočívá v tom, že si do deníku zapisujete to, co vás inspiruje v okolí, při četbě, ve škole, v práci apod. Můžete si zapisovat zajímavá slova, fráze, věty. Díky tomu si nejen třídíte myšlenky, ale cvičíte se v procesu psaní.

Ukázky vybraných technik

Ukázka automatického psaní

Zadání: Napište automatický text o svých pocitech na startu. Pište volně, vše, co vás napadá. Text nebudete číst nahlas. Při psaní se nevracejte a text neopravujte. Jestliže nevíte, co psát, opakujte poslední větu, dokud se vaše asociace opět nerozběhnou. Pište tři minuty.

Nervozita, zrychlený tep. Nevidím daleko dopředu, co je asi za zatáčkou, zvládnou to? Nebude to moc do kopce? A co ostatní? Budu jim stačit? Určitě vyletí jako rakety a já se budu teprve rozkoukávat. Možná i stát. Ale snad to nebude tak hrozný, nejsem přece žádná bábovka, rozměklá, bláto, jak říkal učitel Hojka, když při tělaku promáčkával svaly. Stáli jsme v řadě a většinou řekl: bláto.

Je mi zima nebo teplo židle je tvrdá chce se mi spát vzpomínám na včerejšek byla to nuda čekám že mě něco napadne ale píšu jen tak co vidím žlutá lavice poškrábaná venku cosi píská teď to přestalo už to zas začalo co to je? Nějací ptáci asi už nevím co mám psát dál je tu moc těžkej vzduch mělo by se otevřít okno

Ukázky akrostichu

Směle se přihlásit na seminář
To je začátek úspěchu
A pak pokročit
Rozum si procvičit
Také se něco naučit

Zkraje hra

A co dál?
Činorodý seminář?
Á
Tak to asi znamená
Energie chybějící
Ke konci dne

Konec?
Opravdu!
Nashledanou
Energie
Cestuje v nedohledno

Realita v románu je pojmem nejednoznačným
Eventuelně vágním
Ale rozhodla jsem se ho užívat
Ledaže bych přišla na lepší způsob vyjádření
Imaginace je rovněž poněkud matoucím slovem
Takže ho budu muset hledat v nějakém slovníku
A doufat, že si v pojmech udělám jasno

Ukázka abecedáře

Absurdno, analýza, alej, apokalypt
Bolest
Cit, cynik
Černá
Debil, dům, dekadence, dandy
Dábel
Estetično
Fialová
Hrob, hlína, hrobník, hlaváček

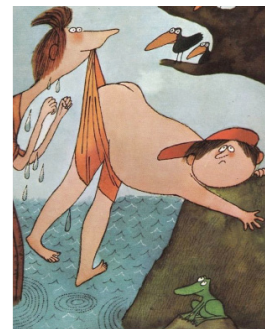
Chrám
Interpretace, inspirace
Jiří
Kar
Láska
Mrtvola, maso
Nemoc, noc
Organizace, oltář,
oprátka
Prach, prdel
Quo vadis

Rakev
Řeholník, řehole
Smrt, samota, smutek,
stesk, strom
Štěkot, šum, šílenství,
šibenice
Tráva, trest
Únik, útěk
Vůl, vrata
Zničení, zuby, zlo, zmar
Život

Příklad metody Inspirace z pohlednice

Tereza, téma *Jazykový rozbor staročeského. „Hvězdářství krále Jana“*

Na počátku se můžeme topit. Záleží na tom, zda se sami chytne nějakého „kamene“ či „větve“ kolem nás nebo nás vytáhne ze dna rybníku záchrana v podobě vedoucí práce. Je pravda, že jsem se na první konzultaci cítila skoro jako nahá, byla jsem nervózní. Nevěděla jsem, kolik chyb jsem udělala, jak se mám tvářit a cítit. Postupem času to opadlo. Teď už mi nevadí lidé, kteří při našich konzultacích sdílí pracovní s mojí vedoucí práce. Uvědomila jsem si, že jí mohu věřit, a to je pro mě nesmírně důležité. Tu práci totiž píšeme obě, nejen já sama. Ve všem mi velice pomáhá.

Gabriela, téma *Přehled a analýza českých periodik týkajících se knihovnictví a informační vědy:*

- » Nesmím zůstat s holým zadkem.
- » Stále mě někdo hodnotí.
- » Někdo nám může pomoci, vytáhnout nás z vody.
- » Musím se naučit „plavat“. Pořád mě někdo zachraňovat nebude.
- » I když se na mě někteří dívají seshora, na strom umím vylézt taky. A nakonec vylezu!
- » Pořád je něco skrytého, na co můžu přijít.

Zdroje a nástroje

Literatura

1. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1980, s. 234–238.
2. FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní. Malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001.
3. KOŽMÍN, Zdeněk. *Tvořivý sloh: malé traktáty a malé scénáře*. Praha: Victoria Publishing, 1995.
4. NOVÁK, Ladislav. *Receptář*. Praha: Concordia, 1992.
5. PAZDERNÍKOVÁ, Pavla. *Tvůrčí psaní a vědecká práce. Využití tvůrčích technik při přípravě, psaní a prezentaci odborného textu*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví, 2009. Vedoucí dizertační práce PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/14908/ff_d/.
6. ŽÁK, Petr. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004.

Ukázky uvedené v tomto dokumentu jsou pracemi studentů a pocházejí s dílen a lekcí tvůrčího psaní. Texty shromáždila při psaní dizertační práce *Tvůrčí psaní a vědecká práce* Pavla Pazderníková.